

Congos vaklende fred

Af Mads Fleckner

Konflikten i den Demokratiske Republik Congo er langt fra slut. FN's sikkerhedsråd har forlænget Congo-missionen frem til 31 marts 2005 og besluttet at forøge antallet af tropper med i alt 16,700 soldater og 341 politifolk. Det er langt under Kofi Annans anmodning om 23,900 tropper og 507 politifolk, men med de udvidede beføjelser med retten til at tage alle midler i brug er vejen mod stabilitet måske blevet kortere. De østlige regioner befinder sig 1500 km fra centralregeringen i Kinshasa og har sine egne uformelle politiske dagsordener med konstante rivaliseringer og magtopgør. Nøglen til stabilitet bygger mest af alt på en indre afrikansk vilje.

I 1999 husede Zambias hovedstad Lusaka fredsforhandlingerne, der skulle forsegle borgerkrigen og konflikten i den Demokratiske Republik Congo. Seks lande samt de rebelfraktioner, der med støtte fra Uganda og Rwanda havde besat de mineralrige områder i den østlige del af landet skrev under på fredserklæringen.

Da den hengemte maoistiske oprørsveteran Laurant Desiré Kabila trådte ud af Congos jungle i 1997 og marcherede mod hovedstaden var det med næsten samtlige Congos nabolande i ryggen. Målet var at få gjort en ende på den kræftsyge despot Joseph Mobutus 32 års lange kleptokrati og totale forsømmelse af det falliterklærede land. Det lykkedes, og atter en gang kunne Congoleserne fejre friheden fra et totalitært regime ligesom i 1960, da belgierne forlod skuden.

Kabilas diplomatiske evner var ikke proportionelle med antallet af fjender han havde anskaffet sig undervejs i hans regeringsperiode. Da han i 1998 efter et år ved magten offentligt proklamerede at samtlige etniske tutsier var en trussel mod Congo og at de ville gøre Congoleserne til deres slaver, antændte han atter engang det had, som er et latent aspekt i Congos konflikt. Med støtte fra Angola og Zimbabwe (Mugabe var en tæt forretningspartner til Kabila) gjorde han sig til dødsfjende med Paul Kagames tutsistyre i Rwanda.

Da Kabila blev likvideret under mystiske omstændigheder i januar 2001 af en af sine egne, blev sønnen Joseph indsat 10 dage efter under ligeså brogede omstændigheder. Han er stadig præsident, men i en usædvanlig regeringskonstellation. Som et led i fredsprocessen, der skal udmunde i et demokratisk valg i juni 2005, støttede FN og det meste af det internationale samfund dannelsen af en transitionsregering med ligelig repræsentation af de største fraktioner i Congo. I August 2003 blev de fire vicepræsidenter indsat og erstattede officielt deres okkupation af landområder og den væbnede kamp med politiske forhandlinger.

Det etniske tilhørsforhold er blevet en undskyldning for den kroniske vold

Fredsprocessen har aldrig rigtig slået rod i Congos østlige regioner. Bunia, som er Ituri-provinsens handelscentrum lagde igennem foråret og sommeren 2003 scene til et ulækkert blodbad. Den første EU-styrke nogensinde på afrikansk jord rykkede ind med et fransk kontingent på 1100 mand. De skulle holde stand indtil FN fik forhandlet sig færdig. I dag er 4000 af de nuværende 10.800 fredsstyrker placeret i området omkring Bunia.

Uganda, der grænser op til Ituri har officielt trukket sig ud af konflikten, men den guldrige region hærages stadig af kampe mellem lokale eliter samt eksterne aktører om retten til at administrere og beskatte de udvundne mineraler. I denne indædte kamp spilles der på spændingerne mellem de etniske tilhørsforhold, både til rekruttering af soldater, men også i kampen om retten til de opdyrkede landbrugsarealer, der også skal brødføde de militante fraktioner.

Det var en sådan strid, om retten til et stykke jord, der udløste konflikten mellem Hema og Lendu stammerne og førte til massedrab i juni 1999. I januar 2000 havde den første bølge af vold alene dræbt 7000 og drevet 150,000 civile på flugt.

Den historiske arv

De etniske spændinger skal ses i lyset af den historiske arv. Hema-folket blev under det belgiske kolonistyre forfordelt og fik sociale og økonomiske fordele så som administrerende poster og adgang til uddannelse, mens den større gruppe af Lendu-folk blev ekskluderet fra egentlig indflydelse. Dette fortsatte til en hvis grad gennem Mobututiden men under Kabilas manglende tag om landet og nabolandenes indblanding (hovedsageligt Uganda og Rwanda) stod det sociale, økonomiske og politiske landskab åbent overfor nye magtmuligheder. Det etniske aspekt er i den grad blevet en undskyldning for kronisk vold. De dybereliggende motiver er retten til adgang til land, økonomiske muligheder samt politisk indflydelse.

Freden er skrøbelig og FN er underbemandet

Hvor skrøbelig den sporadiske fred i Congo er, får man en ide om, når man ser på forårets og sommerens hændelser. Alene fra marts til august blev der begået 3 statskup mod Kabilas regering. Om end de alle var tvivlsomme og kunne have været præsidentens egne påfund for at legitimere og styrke sin egen magtposition, medførte de, at hovedstadens lufthavn blev lukket og landet erklæret i undtagelsestilstand.

Fra 2 til 9 juni lykkedes det 2-3000 Rwandisk opbakkede soldater at invadere Bukavu i den sydlige Kivu-provins på grænsen til Rwanda. Her måtte de uforberedte 600 FN tropper opgive kampen og overgive kontrollen med byen. Det var igen civilbefolkningen der betalte den største pris og denne hændelse alene skabte 30,000 flygtninge, der flygtede ind over grænsen til Rwanda og Burundi. FN's manglende handlekraft skabte stor vrede blandt civile og studenter fra universitetet i Kinshasa.

FN's biler blev væltet omkuld og brændt af og samtlige FN's kontorer i byen blev smadret.

Sager om FN-soldater der har voldtaget kvinder i den 15,000 mand store flygtningelejer ved FN's post i Bunia har selvfølgelig ikke styrket den civile opbakning til fredsstyrkerne.

Den 13 august mistede 160 tutsier livet i Gatumba flygtningelejren i nabolandet Burundi. Meget tyder på at det var Interahamwe, en gruppe af militante hutuer, der har levet i eksil i Congo siden deres deltagelse i folkemordet i Rwanda tilbage i 1994. De har ringe interesse i at vende tilbage til en retsforfølgelse i Rwanda, som ofte har brugt disse eksil-hutuer som undskyldning for at lave togter inde i Congo.

Hændelserne tegner et billede af hvor skrøbelig Congos situation er og hvor meget den har lidt under en for svag repræsentation af fredsaktører, der kan dæmme op for volden. Hvis man skulle have den samme tæthed af FN-soldater i Congo som under Kosovo-krisen i forhold til konfliktens geografiske størrelse ville det kræve en styrke på 10 millioner.

Publiceret af Det danske Fredsakademi marts 2007